

STUDENTEN-WEEKBLAD.

Redacteuren: J. B. H. Coenen, D. A. de Fremery, N. G. Kam, H. F. Karsten,
D. G. M. Koch, J. L. A. Ledeboer, M. J. Granpré Molière, S. H. Stoffel.

Dit blad verschijnt Donderdags, behalve in de vacantiën. De abonnementsprijs is f3,50, bij vooruitbetaling f3,— per jaar.

De jaargang loopt van 1 October tot 30 September.
De prijs der advertentiën is 10 cents per regel.

UITGEVER:
J. WALTMAN Jr.
DELFT.

Inzendingen die Dinsdagmiddag 12 uur niet aan het redactie-adres zijn bezorgd, kunnen niet meer in het eerstkomend nummer worden opgenomen.

Het adres voor redactie en administratie is:
Binnenwatersloot 33.

FEESTNUMMER. — 1898-1903.

Ter herdenking van de oprichting van het Studenten-Weekblad in 1898 hebben Redactie en Uitgever besloten het eerste lustrum te vieren door de uitgave van een extra-nummer.

Dit nummer, dat behalve een overzicht van de geschiedenis van het blad van af de oprichting tot op heden, bijdragen van oud-redacteuren en redacteuren zal bevatten, is niet in den handel, doch wordt den abonnés gratis aangeboden.

Het feestnummer zal verschijnen den 11^{en} Februari 1904.

Tevens maakt de Uitgever bekend, dat er alsnog gelegenheid bestaat zich voor het resterende gedeelte van dezen jaargang (tot 1 Oct. 1904, met inbegrip van het feestnummer) op het Studenten-Weekblad te abonneeren tegen den prijs van f2,—.

Eerstvolgende Redactie-Vergadering ten huize van den heer D. A. DE FREMERY, Oostsingel 91,
Maandag 8 Februari, te 4 ure.

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

Technische Hoogeschool.

In antwoord op het stukje van den heer G. E. J. waarin hij vroeg, welke nu de regeling zou worden onzer examens, wil ik geachten inzender en belangstellenden mededeelen, dat zij bijzonderheden over het wetsontwerp tot aanvulling en wijziging der wet tot regeling van het hooger onderwijs, kunnen vinden in den „Ingenieur” van 9 Januari j.l. Daarin kan men dan lezen, dat een gewijzigd wetsontwerp verschenen is. Vervolgens komen dan de verschillende artikels. Wat betreft de regeling onzer examens, dat gedeelte staat in art. 32c van de tweede afdeling. (Van de Polytechnische School, Algemeene bepalingen).

Ik laat dit hier in zijn geheel volgen:

Voor zoover niet door deze wet bepaald, worden bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld:

- a. de inwendige inrichting van de Technische Hoogeschool;
- b. het beheer door curatoren voor zooveel dit noodig zal blijken, door rector-magnificus en assessoren te voeren en de overige werkring van die colleges;
- c. het toelatings-examen, de daarvan te verleenen vrijstellingen, de voorwaarden voor de verleening van den doctorstitel, de wijze, omvang en duur van de examens en promotiën, de tijdstippen waarop zij worden gehouden en al wat verder daarop betrekking heeft.

Men ziet dus dat dit wordt vastgesteld door a. m. v. b. en wij zullen, wanneer hieromtrent een beslissing genomen is en gepubliceerd zal mogen worden, de bijzonderheden er van bekend maken.

A. W. A. JACOMETTI,
Secretaris van „Studiebelangen”.

Wij ontvingen een adres gericht aan den Minister van Binnenlandsche Zaken door de hoogleeraren in de scheikunde aan de vier Nederlandsche Universiteiten naar aanleiding van de bekende wetsvoorstellen tot reorganisatie van het Hooger Onderwijs. Daar de inhoud ons als zeer belangrijk voorkomt, nemen wij het adres met toelichting in zijn geheel op en zien het gaarne in een volgend nummer van het S. W., van technologische zijde beoordeeld.

REDACTIE.

Aan
Zijne Excellentie
den Minister van Binnenlandsche Zaken.

De ondergeteekenden, de gezamenlijke hoogleeraren in de scheikunde aan de vier Nederlandsche Universiteiten, nemen de vrijheid, naar aanleiding van het wetsontwerp op het Hooger Onderwijs d.d. 11 Maart 1903, en van het daarover onlangs uitgebrachte Verslag met Regeeringsantwoord d.d. 30 December 1903, zich met verschuldigde eerbied tot Uwe Excellentie te wenden met de navolgende beschouwingen en voorstellen, de organisatie betreffende van de opleiding der technologen aan de Technische Hoogeschool en van de Doctoren in de Scheikunde aan de Universiteiten.

Aanleiding tot hun optreden in deze aangelegenheid is te vinden in het feit, dat in die gedeelten der staatsstukken, welke op de opleiding der technologen en op het belang daarvan voor de techniek betrekking hebben, de verhouding den aan de Universiteiten onderwezen scheikunde tot de chemische industrie en de toepassingen dier wetenschap eigenlijk geheel buiten beschouwing gebleven is.

In het algemeen zonden ondergeteekenden het meer wenschelijk geacht hebben, indien bij de in dit voorstel beoogde reorganisatie van het Hooger Technisch Onderwijs de opleiding der Technologen (en het zelfde geldt waarschijnlijk ook voor de mijn-ingenieurs) naar één of meer Universiteiten was overgebracht,

Daar naar onze meening de tijd te kort is om alsnog een zoodanig voorstel te overdenken en uit te werken, en er zelfs veel voor te zeggen is om een dergelijk denkbeeld eerst te overwegen bij gelegenheid van en in verband met eene, naar wij hopen spoedig, op handen zijnde herziening van ons Hooger Onderwijs in het algemeen, zoo zullen ondergeteekenden zich op dit punt van nadere formulering hunner gedachten onthouden.

Alleen wenschen zij Uwe Excellentie in overweging te geven den weg tot het overbrengen van de studie der technologen (en mijn-ingenieurs) naar de Universiteit open te houden. Zij meenen dat daartoe noodig zou zijn het recht tot promotie aan de ontworpen Technische Hoogeschool vooralsnog niet aan de technologen toe te kennen, omdat die toekenning eene uitbreiding van het chemisch onderwijs en der chemische opleiding aan die Hoogeschool noodzakelijk maakt, welke de door ons bedoelde overbrenging later zeker bemoeielijken zal en bovendien tot belangrijke, in onze oogen niet gerechtvaardigde, uitgaven voert.

Bovendien geeft een onzer voorstellen het middel aan de hand om voor technologen, die dit wenschen, toch de promotie tot doctor in de scheikunde mogelijk te maken, ook in de periode, welke nog aan de geheele herziening van het onderwijs mocht voorafgaan.

Onafhankelijk echter van het standpunt, dat Uwe Excellentie thans, of dat de toekomstige Wetgever bij bedoelde herziening mocht wenschen in te nemen, hebben ondergeteekenden de eer eenige voorstellen aan Hare overweging aan te bieden. Deze betreffen de belangen van de opleiding der scheikundigen in het algemeen en meer in 't bijzonder het verband tusschen de opleiding der technologen en der doctoren in de chemie.

Zij veroorloven zich de vrijheid voor te stellen:

1°. dat studentent, die aan de Universiteit het candidaats-examen in de scheikunde hebben afgelegd, aan de Technische Hoogeschool tot het eindexamen van technoloog worden toegelaten en dat zij, die het examen van technoloog hebben afgelegd, aan de Universiteit worden toegelaten tot het afleggen van het doctoraalexamen in de scheikunde;

2°. dat een diploma van goed afgelegd eindexamen der H. B. S. met 5-jarigen cursus bevoegdheid geve tot het afleggen der examens voor het doctoraat in de scheikunde aan de Universiteit vereischt;

3°. dat aan de technologen (ook aan hen die, zoo de mogelijkheid tot promotie mocht blijven gehandhaafd, gepromoveerd zijn in de technische wetenschap) wat het geven van onderwijs betreft, slechts bevoegdheid worde verleend om scheikunde te onderwijzen aan technische scholen en hogere burgerscholen met 3-jarigen cursus.

TOELICHTING.

Ad. 1°. Ieder, die de geschiedenis van de moderne ontwikkeling der chemische industrie kent, weet dat zij is uitgegaan en grootendeels thans nog uitgaat van de Universiteiten, en dat die ontwikkeling hoofdzakelijk bevorderd is en nog wordt door die chemici, welke eene breede uiversitaire opleiding hebben genoten en wier studie dus gericht is geweest op het volbrengen van zelfstandigen wetenschappelijken arbeid.

Hetgeen de wetenschappelijk werkende chemicus in zijn laboratorium ontdekt, is dikwijls direct op chemisch-technisch gebied over te brengen en omgekeerd levert de techniek

FEUILLETON.

The chanones yemannes tale.

(PROLOGUE.)

2)

„Toen het leven van Sint-Cecilia was verteld, eer we nog vijf mijlen gereden hadden, haalde ons in Boughton een man in, die zwarte kleeren droeg, waaronder hij een witte tuniek aan had. Zijn telganger, een appelgrauwe, zweette zóó, „that it wonder was to see”. Het scheen, dat hij drie mijlen gedraafd had. Het paard ook, waarop zijn knecht reed, zweette zoo, dat het onmogelijk had kunnen voortgaan. Een leeren zak, die weinig scheen te bevatten, hing over zijn nek.

Zoo licht gekleed of 't zomer was reed deze waardige man en in mijn hart werd ik nieuwsgierig wat hij was, toen ik zag hoe zijn kap aan zijn jas genaaid was; waarom ik na lang overleg, hem hield voor een of andere kanunnik.

tal van vraagstukken die slechts in het laboratorium van den geleerde (niet het minst aan de Universiteiten) hunne oplossing vinden. Er bestaat geen Universiteitslaboratorium, waar niet onder de wetenschappelijke vragen welke daar experimenteel worden bestudeerd, meerdere zijn die in een, soms innig, soms verwijderd verband staan tot de toepassing dier wetenschap.

Niet alleen elders, maar ook hier te lande worden de doctoren in de chemie door de industrie gezocht, omdat zij door hunne langere en meer wetenschappelijke opleiding beter in staat mogen geacht worden wetenschappelijke onderzoeken, ook voor technische doeleinden, te ondernemen.

Steeds heeft dan ook ten onzent een groot aantal der doctoren in de scheikunde een plaats gevonden in de industrie, zoowel hier te lande als in Indië, alsmede aan private of publieke laboratoria, proefstations enz. en zeker zal het grootste deel der ruim honderd studenten in de scheikunde, die thans aan de vier Universiteiten studeeren, in de industrie of de practijk eene toekomst moeten zoeken.

Nog niet lang geleden werd door eene buitenlandsche fabriek een Nederlandsch chemicus gevraagd, die speciaal wetenschappelijken arbeid had verricht in eene richting door eenigen onzer vertegenwoordigd.

Waar de Technische Hoogeschool ten doel heeft de industrie te bevorderen, doen de Universiteiten dit, wat de chemie aangaat, eveneens en zeker niet in geringere mate.

Aan de Technische Hoogeschool treedt uit den aard der zaak het technisch onderwijs op den voorgrond, aan de Universiteit het wetenschappelijk onderzoek. Natuurlijk wordt aan de Technische Hoogescholen het wetenschappelijk onderzoek niet verwaarloosd, evenmin als aan de Universiteiten technische onderzoeken. Alleen reeds ter wille van College en Laboratorium is men ook aan de Universiteiten verplicht kennis te nemen van den vooruitgang der industrie en te Amsterdam en Leiden zijn zelfs privaatdocenten in de chemische technologie werkzaam.

Door dit voorstel nu in de wet op te nemen zou eene gewenschte wisselwerking tusschen Technische Hoogeschool en Universiteit worden verkregen, die beiden ten goede kan komen.

Het komt ondergeteekenden dus hoogst wenschelijk voor aan technologen, die zich meer wetenschappelijk willen vormen, de gelegenheid te verschaffen aan eene Universiteit het doctoraal-examen te kunnen afleggen om met een wetenschappelijken arbeid aldaar den doctoralen titel te verwerven en omgekeerd zou het zeer zijn toe te juichen, dat aan diegene onder de studenten in de scheikunde, welke tijdens hun verblijf aan de Universiteit de behoefte gevoelen hunne studie te wijzigen of aan te vullen, zulks door het bezoeken der Technische Hoogeschool mogelijk werd gemaakt.

Ad. 2°. Ofschoon men voor een doctor in de scheikunde eene zoogenaamde klassieke opleiding of wel eenige kennis der oude talen gewenscht kan achten en wij het zeker zouden betreuren, indien *alle* aanstaande doctoren in die wetenschap die opleiding of die kennis *moesten* missen, meenen wij toch dat deze niet voor allen als eisch gesteld moet worden.

Bij den tegenwoordigen toestand bestaat n.l. het bezwaar, dat vele jonge lieden in plaatsen wonen alwaar of in de nabijheid waarvan, geen gymnasium is maar wel een H. B. S. met 5-jarigen cursus. Zij kunnen deze met goed gevolg

Zijn hoed hing op zijn rug, aan een koord, want hij had meer gedraafd dan gestapt.

A clote-lefe ¹⁾ he had laid under his hode ²⁾
For swete ³⁾, and for to kepe ⁴⁾ his hed ⁵⁾ fro hete ⁶⁾;
But it was joy for to seen him swete;
His forehed dropped, ...”

De knecht had het gezelschap 's morgens zien uitrijden en zijn meester geraden zich aan te sluiten. De waard zegt, dat hij zulks een verstandig besluit vindt en informeert of de meester, die zich intusschen verwijderde het gezelschap misschien verblijden kan met een vroolijke geschiedenis of twee:

„Can he ough t tell a mery tale or tweye
With which he gladen may this compaignie?
Who, Sire? My lord? Ye, Sire withouten lie,
He can of mirth and eke of jolitee
Not but enough . . . . .”

1. Kliskruidblad. 2. kap. 3. transpireeren. 4. bewaren. 5. hoofd. 6. voor hitte.

bezoeken en zich dan aangetrokken gevoelen tot een meer wetenschappelijke studie b. v. der chemie aan eene Universiteit. Trouwens bij tal van leerlingen aan de H. B. S. wordt juist door kennismaking met de natuurwetenschappen de lust tot studie daarin opgewekt. Niet zonder groote bezwaren, n.l. door het aanleeren op lateren leeftijd der oude talen en het afleggen van het staatsexamen, (waarvoor veelal een paar jaar voor noodig zijn) kunnen zij hun neiging volgen. Daarbij komen nog de grootere financiële opofferingen, die dan van hun ouders gevraagd worden, zoodat gewoonlijk onder de aanstaande chemici onder de bedoelde jongelui besloten wordt de Polytechnische School te bezoeken. Voor deze jongelieden nu, zou het een zegen zijn, als zij met het einddiploma der H. B. S. tot de examens en promotie aan de Universiteit konden worden toegelaten en tevens zouden hierdoor aan de Universiteit die leerlingen kunnen komen, welke er eigenlijk thuis behooren en in staat zijn later groote diensten, ook aan de industrie, te bewijzen.

Mocht men echter binnen korten tijd eene reorganisatie van het Middelbaar onderwijs kunnen tot stand brengen, waarbij ook aldaar eenige kennis van het Latijn zou kunnen verkregen worden en mochten deze inrichtingen dan ook den weg tot de Universitaire examens openen, dan zou dit tot eene gewenschte oplossing der tegenwoordige moeilijkheden voeren.

Ad. 3°. Uit de geheele inrichting der Technische Hoogeschool en het onderwijs dat de technologen genieten volgt wel, dat zij bevoegd moeten geacht worden tot het geven van onderwijs in chemie aan de technische scholen, maar zij zijn zeker niet de aangewezen personen om onderwijs te geven aan gymnasia en H. B. S. met 5-jarigen cursus. Immers voor deze inrichtingen is eene meer wetenschappelijke en bredere opleiding der docenten bepaald noodzakelijk te achten.

Hierbij komt nog eene overweging van anderen aard. Eene becijfering n.l. door een onzer ambtgenooten in de wiskunde ingesteld met 't oog op sterftekans en tijd van pensioneerings, toonde dat het aantal leeraren in de chemie voor H. B. S. met 5-jarigen cursus, dat gemiddeld jaarlijks noodig is, slechts vier of vijf bedraagt, zoodat door de Universiteiten alléén in voldoende mate voor de noodige leerkrachten kan worden gezorgd.

Moest bij het onderwijs aan de Technische Hoogeschool ook rekening gehouden worden met de latere bevoegdheid van technologen tot het geven van onderwijs aan H. B. S. met 5-jarigen cursus, dan zou ongetwijfeld dat onderwijs daaronder lijden. De ondergeteekenden meenen dat, wanneer hun die bevoegdheid niet verleend wordt, het onderwijs aan de Technische Hoogeschool beter gericht kan zijn op de belangen van de techniek en van het technisch onderwijs.

Diegenen onder de technologen, welke zich liever aan het geven van onderwijs zouden willen wijden, vinden door het eerste voorstel de gelegenheid om de bevoegdheid daartoe te verwerven.

AMSTERDAM,	} (w.g.)	H. W. BAKHUIS ROOZEBOOM.
GRONINGEN,		C. A. LOBRY DE BRUYN.
LEIDEN,		A. F. HOLLEMAN.
UTRECHT.		A. P. N. FRANCHIMONT.
		F. A. H. SCHREINEMAKERS.
		P. VAN ROMBURCH.
		ERNST COHEN.

„Wie, heer? Mijn meester? Wel heer zonder leugen,
Hij kan van vroolijkheid en ook van pret,

Niet dan genoeg, ook heer geloof me, als ge hem zoo goed kende als ik, zoudt ge verbaasd staan hoe goed en krachtig hij kan werken, en dat op verschillende manieren.

Hij heeft menig ding ondernomen, dat zwaar zou zijn voor wie hier aanwezig zij, tenzij die het van mijn meester leerde.

Well, quod our hoste, I pray thee tell me than,
Is he a clerk, or non? tell what he is.

Neen hij is grooter dan een geestelijke (— geleerde lijkt hier onjuist), zei de knecht, en in weinige woorden, waard, zal ik van zijn kracht je iets vertellen.

Ik zeg, mijn heer is van zulk vermogen, dat al de grond, waarop we rijden, tot we in Canterbury zijn, hij fijntjes 't onderst boven zou kunnen keeren en plaveien met zilver en met goud.

En toen de knecht onzen waard dat verteld had, zei deze: Goede genade, dat lijkt me wonderlijk, dat je heer met zooveel kennis (waarvoor men hem moet eeren) er zoo

Over de onderwijs-bevoegdheid van Ingenieurs.

De faculteit der wis- en natuurkunde aan de Rijksuniversiteit te Groningen heeft een schrijven gericht aan den Minister van Binnenlandsche Zaken om hare algeheele instemming te betuigen met het adres dat door de overeenkomstige faculteit der universiteit te Amsterdam in December van het vorige jaar aan den minister is verzonden. De faculteit te Groningen verklaart eveneens, dat naar hare meening art. 82 der bestaande wet op het Middelbaar Onderwijs niet onveranderd behoort te worden opgenomen in het den 11den Maart 1903 ingediende wetsontwerp tot aanvulling en wijziging der wet op het Hooger Onderwijs.

Dit art. 82 geeft aan ingenieurs de onderwijsbevoegdheid aan scholen voor middelbaar onderwijs in de „technische wetenschappen”. De faculteit te Amsterdam wees op de naar hare meening onjuiste interpretatie hieraan gegeven en betoogde dat het ingenieursdiploma niet voldoende geacht kan worden, om hieraan te verbinden de onderwijsbevoegdheid voor wiskunde, natuurkunde of scheikunde. De faculteit te Groningen vereenigt zich geheel met de daarvoor aangevoerde gronden. (N. R. Ct.)

DELFTSCH STUDENTENCORPS.

Van Deyssel op Vrije Studie.

Lezing, Woensdag 3 Febr.

Van het nuchtere doen tot dit fijne genieten van schoonheid, rustig en vol stemming, was zóó de aansluiting:

Men zit in de zaal, die druk en vol is; langs het middenpad komen, stappende, mooi gekleede lieden, men bekijkt ze, de tweede is ons vreemd; deze, kleine en onfrisch van uiterlijk, gaat achter de lessenaar staan: de spreker; de anderen gaan aan een tafel zitten. Alles is gewoon, en een beetje dom; men kijkt nieuwsgierig. Nu wordt er wat gezegd, de zaalgeluiden houden op; v. D. begint te spreken, en men gaat luisteren, stil. De eerste woorden zijn weifelend, wat geaffecteerd, bijna onaangenaam, als 't uiterlijk van wie ze zegt. Dan komen, komen de groote woorden, hun lange rijen: dit is de taal, die schoon is en juist. Men luistert, het koele bewustzijn is weg, men gaat hooren; de woorden worden in ons eigen hoofd gesproken; zij komen stil aan, en worden zinnen, en worden taal. — Dan is het heerlijk genieten.

Wel het mooiste, het meest treffende was, dunkt mij: Bezoek bij Thijs Maris; het meest innige, het liefste; en hiervoor was ook van Deyssels wijze van voorlezen 't beste. Toch was alles mooi, was alles om van te genieten: bewuste taal-schoonheid, met inwendige en ingehouden macht tot de fijnste uitingen gedwongen.

Doch mij lijkt, dat de wóord-kunst van Van Deyssel grooter is, minder persoonlijk, onbeprekter dan zijn zeggingskunst; zoodat in veel, en voor velen, die niet inwendig aan hem gelijk zijn, deze voordracht-wijze onbevredigend heeft kunnen zijn.

Nog wou ik wat zeggen, een ketterij: is 't genieten gedaan, en overweegt men wát dit alles is geweest, zoo blijkt

weinig profijt van trekt: zijn bovenplunje is de mot niet waard, ze is vuil en gescheurd ook!

Waarom is je heer zoo slordig, bid ik je, terwijl hij in staat is betere kleeren te koopen?”

Zoo gaan ze voort en tegenover den zoo kritisch redeneerenden waard, praat de knecht meer en meer zijn mond voorbij:

„Wij dwalen steeds, en verarmen in het vuur. En met al, waarmee we niet slagen in onzen wensch, hebben we voorgoed ons doel gemist.

Veel menschen geven we illusies, en leenen van hen goud, zij het één pond, of twee, of tien, of vele malen meer en doen hen wanen, dat minstens van één pond, wij er twee maken. Toch is het niet waar: en niettemin hebben we goede hoop het te doen en streven wij er naar; maar die wetenschap blijft ons verre als te voren. Wij mogen, al hadden wij het gezworen, ze (de wetenschap van goud maken) niet grijpen, zoo snel ontglipt ze ons; ze zal ons bedelaars maken ten laatste”.

De meester die zijn knecht zoo ziet redeneeren komt naderbij.

deze kunst te zijn: zéér artistiek, en van meer dan persoonlijke en tijdelijke bekoring; maar ook: iets ongezon, niet van oerkrachtigen grond, lichtelijk gedecadeerd: een gevaar voor zwakken en onbewusten.

H.

De aanstaande opvoering van Sherlock Holmes door het D. S. T. G.

„Ha, die pers!” werd mij van middag toegeroepen, toen ik de generale repetitie kwam bijwonen; het is echter geenszins m'n doel een kritiek te leveren over spelers of inhoud van het stuk, wel om enkele optimistische bevindingen over het een en ander mee te deelen.

Den meesten uwer zal het bekend zijn, wat de aanleiding is tot deze opvoering. Zeer zeker was het een aardig idee te trachten iets te doen geven, alleen gevormd door en uit studenten. Heel veel antwoorden kwamen niet in op de prijsvraag, maar dit is geen wonder; bij nader pogen toch valt de taak niet mee; een intrige te bedenken is het ergste niet, doch de aankleding, die niet minder effectvol mag wezen, en vooral uitvoerbare mise-en-scène en tafereelen eischen meer hoofdbreken.

Aan twee corpsbroeders is het echter gelukt een heel aardig geheel samen te stellen.

Ik voor mij ken geen dilettantenvereniging die met succes een eigen product opvoerde, en dat de Vrijdagavond succes mee zal brengen, daaraan behoeft ge niet te twijfelen.

Vooraf zij, die Marcel Myin in zijn schitterrol (ik proef in zijn tegenwoordige rollen aan het Nederlandsch Tooneel nog dikwijls zijn creatie van Sherl. H.) verleden jaar niet zagen, zullen zeker nog wel vatbaar zijn voor koudlopende rugrillingen.

Veel moeite zullen de vervaardigers van de vijf bedrijven en voorspel zeker gehad hebben met het bedenken van nieuwe blijken van Holmes opmerkingsvermogen; vandaar dat de figuur van Sherlock hier wel wat minder belangwekkend door is geworden, maar ieder fatsoenlijk geletterd mensch kent zijn voorbereidende detective studie toch.

Het 3e bedrijf, spelend in de herberg Bull Dog (let op de pèt van den uitsmijter) voldeed mij het best; jammer dat H.'s truc door het scherpzinnig publiek eenigszins voorzien zal worden.

Ingewikkelde plaatselijke toestanden laat het Doelentoneel echter niet toe; nu toch heeft men reeds de handen vol de telkens wisselende decors in de entr'actes wat tijdig klaar te krijgen. Het in spanning verkeerende publiek zullen deze netelige oogenblikken echter gekort worden door de zwaaiende staf van de heer Demmeny (ik hoop dat z'n naam goed gespeld is) en wat daaraan figuurlijk en letterlijk gehoor zal geven.

De verschillende creaties zal ik niet noemen, genoeg dat de beide hoofdpersonen, Meertens en Fentener van Vlis-singen in Sherlock Holmes en Prof. Moriatti bijzonder goed genoemd mogen worden.

Door het tooneelbestuur worden plannen beraamd een kleine tournée te houden door ons land, zoowel naar kleinere plaatsen als Goes, maar ook naar Hilversum, Haarlem en waarschijnlijk ten bate van „Kindervoeding,” in A'dam. Gelukkig dat dergelijke plannetjes in den laatsten tijd

„For Caton sayth, that he that guilty is,
Demeth¹) all thing be spoken of him ywis²)”

Hij legt den knecht het zwijgen op, maar deze, op aanstoken ook van den waard, gaat toch door,

„And whan this Chanon saw it wold not be,
But his yeman wold tell his privetee,
He fled away for veray sorwe and shame.
A, quod the yeman, here shal rise a game:
All that I can anon I wol you telle,
Sin he is gon; the foule fend him quelle;
For never hereafter wol I with him mete
For penny, ne for pound, I you behete.
He that me broughte first unto that game,
Er that he die, sorwe have he and shame,
For it, ...”

„Toen de kanunnik zag, dat het niet anders zou zijn dan dat zijn knecht zijn zaken zou vertellen, vluchtte uit ware (pure) zorg en schaamte.

Ha, zei de knecht, hier zal een spul zijn: al wat ik kan,

1 Vreest. 2 gewis.

wat meer animo ondervinden; zoo'n gezamenlijke tocht kan bar leuke momenten met zich mee brengen en onder de vaan van batige saldo's voor liefdadige instellingen kan men zich prachtig amuseeren. Daar het stuk op verschillende plaatsen vatbaar is voor uitbreiding, vooral van het schurkenaan-tal, bestaat wellicht de kans dat nog meer liefhebbers mee kunnen; meldt U in elk geval aan, waarschijnlijk vallen enkele der kleinere rolvervullers wel uit door werk- of andere inspiraties.

Het Bestuur bepaalde de opvoering met opzet in het begin der maand, er op rekenende dat verschillende niet D. S. T.-leden ergens nog wel een daaldertje van het Rijk opschommelen om van de 2e termijn te profiteeren.

L. R.

SOCIALE AANGELEGENHEDEN EN WETENSCHAP.

Christendom en Socialisme.

De hoofdzaak der questie is de verhouding van het Christendom tegenover het doel, dat we wenschen te bereiken d. i. dus de maatschappij met collectieve productie. Is dit niet in strijd met het Christelijk beginsel, dan kan een Katholiek of Protestant met andere middelen, langs een anderen weg — indien de door ons gevolgde hem niet aanstaat en hij in de komst van de door de sociaal-democraten gewenschte vorm van samenleving toch de voorwaarde ziet voor billijker verdeling der aardse goederen — trachten, hetzelfde doel te bereiken.

Deze eisch van het socialisme wordt te vaak beschouwd als onafscheidelijk verbonden met de overige leerstellingen van Marx, en Dr. Kuyper zelf vertelde in de Kamer, dat men eenvoudig te kiezen had tusschen Christus en Marx. Dit nu is geheel onjuist, en het is te verwonderen, dat een man als onze premier, die getoond heeft het wezen van het socialisme te kennen, bovengenoemde vergelijking maakte.

Men kan kiezen tusschen Christus en een deel van Marx' leer, b.v. het historisch materialisme, maar verwerping van dit laatste houdt niet in verwerping van het economisch stelsel, en als wetenschap heeft dit laatste recht op een even onpartijdig onderzoek van de zijde der Christenen, als welk ander gebied van kennis ook.

Want eene wetenschap is het. De waardeleer van Marx, de meerwaardetheorie enz. geven in laatste instantie niets anders weer dan het verband, waarin men zich waargenomen feiten ten opzichte van elkaar denkt, en kunnen slechts bestreden worden met een beroep op een ander inzicht, dat naar het oordeel van den bestrijder een meer juiste algemeene verklaring der feiten inhoudt. Maar evenmin als welke wetenschap ook, kan men deze theoriën verwerpen door te zeggen, dat een God dat zoo niet wil, of dat het in strijd zou zijn met de Openbaring. Deze methode is zeer zeker gemakkelijk, maar houdt geen steek, en hoewel vaak genoeg op deze wijze is geredeneerd, leert de geschiedenis ons overtuigend genoeg, dat iedere wereldbeschouwing, die onvereinigbaar bleek met eenig wetenschappelijk geconstateerd feit, ten slotte daarvoor moest buigen. In het begin der vorige eeuw bestreed een Berlijnsch

(Zie vervolg Bijvoegsel.)

fluks wil ik het je vertellen sinds (nu) hij is weggegaan; de Booze moge hem kwellen; want nooit na dezen wil ik hem ontmoeten, voor geen geld (voor penny noch voor pond), dat heet (verzekert) ik je.

Hij, die mij tot dit spel het eerste bracht, eer hij sterft, zorg hebbe hij en schande er voor”.

Zoo raast de knecht eenigen tijd door en Chaucer eindigt de proloog, met de woorden van den knecht:

Sin¹) that my lord is gon, I wol²) not spare,
Swiche³) thing as that I know, I wol declare.

(Wordt vervolgd).

J.

1 Since. 2 will. 3 such.

BIJVOEGSEL

behoorende tot het STUDENTEN-WEEKBLAD

van DONDERDAG 4 FEBRUARI 1904.

predikant, Dr. Knack, de theorie van de draaiing der aarde, op grond van den Bijbel — en hij werd door iedereen uitgelachen, ook door de katholieken. Maar diezelfde katholieken dwongen Galilei twee eeuwen vroeger zijne stellingen te herroepen. Eppur si muove! En de kerk draaide mee.

Voorzover Marx zich heeft bepaald tot het verklaren van de productie in het tegenwoordig, kapitalistische tijdvak, is daar, m. i. op grond van de Christelijke beginselen weinig tegen in te brengen. Toch is ook dit geschied en zoo werden zelfs in „Het Volk” van 13 Nov. 1902 zes stellingen aangekondigd, te verdedigen door den antirevolutionair Ch. Vegtel voor „Nieuw-Leven” in den Haag, en waarvan de eerste en derde luiden:

Het socialisme, als economisch stelsel is de staathuishoudkunde van het ongeloof voor dezen tijd,

en

De christelijke democratie behoort een eigen economisch stelsel te ontwikkelen.

Ik weet niet, of deze vergadering is doorgegaan; zoo neen het zou jammer zijn, want stellig ware er veel fraais te leeren geweest ook voor den heer Vegtel. Maar het feit der aankondiging op zich zelf zegt reeds genoeg.

Met meer recht kan een christen op grond van zijn geloof verwerpen, wat de socialisten zich voorstellen van de komende maatschappij, en de verhoudingen, waarin de menschen daarin tot elkaar zullen staan. Men zou b. v. op grond van een mogelijke uitspraak in den Bijbel het wenschelijke van de collectieveering van productiemiddelen kunnen ontkennen. Deze strijdwijze is dan ook het meest in praktijk gebracht, en om het zich gemakkelijk te maken stelde men maar al te vaak zijne beginselen tegenover eischen, die dus als rein socialistisch werden opgedrongen, maar door geen goed geestverwant onderstreeven. Hoe vaak hebben verzinsels, zooals b. v. dat we het huisgezin uit elkaar zouden willen rukken, of voorstellingen, aan het anarchisme ontleend, al niet als boeman dienst moeten doen. Ds. Ulfers, die een vermakelijk, belachelijk boek schreef over „Het Socialisme” (waarvan de tweede druk verscheen in 1898 en dus nog vrij recent mag worden genoemd) en daarin verklaart: „We hebben niets overdreven integendeel de overdrijving waaraan de heeren zich gewoonlijk zelf plegen schuldig te maken, opzettelijk weggelaten,” vertelt, dat de maatschappij der toekomst de prostituée zal zegenen en dat haar naam later in de Staatscourant zal worden vermeld. Het is geen wonder, dat zooiets in staat is, een oprecht geloovige af te schrikken, maar men vraagt zich af, of absentie van geweten of van kennis van het socialisme hier de hand in het spel heeft.

Maar geven we dus toe, dat het Christendom in strijd kan zijn met mogelijk te formuleeren eischen, welke vervulling men van de toekomst-maatschappij verwacht, dan zegt dit nog niets omtrent hetgeen het socialisme in waarheid wil. En dit kan niet korter worden geformuleerd, dan door Kautsky is geschied, waar hij het doel noemt: „Vereinigung sämtlicher Betriebe zu einem einzigen ungeheuern Staatsbetrieb, d. h. Verwandlung des Staates „in eine einzige Wirtschafts-genossenschaft”.

Wat kan hiertegen nu van Christelijke zijde worden ingebracht?

Ter beantwoording dezer vraag eischt eerst een andere oplossing, en wel: Wat is het waaraan een Christen, die voor alles hangt aan zijn geloof, het door de sociaal-democraten gestelde doel zal toetsen?

Voor de anti-revolutionairen, de Calvinisten, is de Bijbel het woord Gods, waaraan niet te tornen valt en dat onvergankelijk en eeuwig waar blijft te midden van alle woelingen van dit aardse bestaan. Dit boek schenkt hem de kennis van onomstootelijk vaststaande grondbeginselen, waarvan af te wijken zonde is, en die in de eerste plaats als criterium moeten dienen bij het beoordeelen van vraagstukken van maatschappelijk belang. Evenwel in dien zin, dat de uitspraken in den Bijbel niet direct van toepassing worden geacht op toestanden in de bestaande maatschappij, maar wel, het op de grondbeginselen, het z.g. positieve recht wordt opgebouwd, dat een resultaat is van verstandelijk overwegen.

„De overheid heeft de bevoegdheid, te bepalen, wat recht in den lande zal zijn.....

„Wat recht is, mag en moet de overheid bepalen, „maar ze kan dat alleen doen, door uit te gaan van de

„onderstelling, dat dat recht op zichzelf, buiten haar toe-
„doen, eer zij nog gesproken heeft, reeds bestaat, en dat
„haar werkzaamheid zich uitsluitend bepaald tot het juist
„weergeven in 'slands wet van wat objectief recht is
„naar den eisch van beginselen.....

„Maar welke de toepassing dier beginselen op de
„voorkomende vraagstukken, welke hun wijziging voor
„de geaardheid van tijden en volkeren, welke hun
„uitdrukking in de wetten en besluiten der Overheid moet
„zijn, is zoo uitsluitend naar de verschijnselen des levens
„te regelen, dat de Heilige Schrift zich zelfs met geen
„staatsvorm belast en voor het christelijk staatsrecht
„zich zoowel een Monarchie als Gemeenebest, zoowel een
„Aristocratische republiek als een Democratische Statenbond
„denken laat”. (Dr. A. Kuyper, „Ons Program”.)

Het komt hier dus meer op de interpretatie van den Bijbel, en dit is de algemeen onder de Calvinisten verbreide opvatting omtrent de aan het bijbelwoord te hechten waarde. Men erkent het bestaan van grondbeginselen, in den Bijbel neergelegd, maar hoe en in welken geest die moeten worden in toepassing gebracht, hoe dus het positieve recht zal zijn, hangt af van de interpretatie van den Bijbel, m. a. w. van 's menschen rede, en loopt dus alle kans, sterk onder invloed te zullen staan van uiterlijke omstandigheden, b. v. de politiek van het oogenblik.

Het ligt dan ook voor de hand, dat dit een bron van voortdurend twistgeschrijf is tusschen de Calvinisten onderling. We denken slechts aan de polemiek tusschen Ds. Talma en den heer v. d. Berg, tusschen de dominées Sikkel en Gispén, toen de bekende stellingen van den eersten (Ds. Sikkel) omtrent Christelijke vakorganisatie een heillooze verwarring stichten in „Patrimonium” en „Boaz” en hun de keus lieten tusschen hangen en wurgen.

En wat Staalman en Mr. T. de Vries van de zijde hunner partijgenooten ondervinden, is genoegzaam bekend. De qualificatie van „wilde” teekent hun positie voldoende. Zoo zijn er voorbeelden te over, die bewijzen, dat een voor ieder Calvinist geldende interpretatie van den Bijbel niet bestaat omdat ze m. i. niet te geven is. Men kan die van een gezaghebbende een tijdlang onderschrijven, dit duurt toch ook zoolang, tot die van een nog grooter autoriteit de eerste weer verdringt.

Hetzelfde geldt voor de Katholieken, wat betreft het natuurrecht. Mr. S. J. Visser, wiens reeds meer genoemd werkje ik in hoofdzaak denk te volgen, zegt dan ook:

„Nergens vindt men bij de verdedigers van Gods ordi-
„nantiën en het natuurrecht een scherpe begrenzing, wat
„grondslag en dus onaantastbaar en wat accidenteel en
„dus voor verandering vatbaar is in de maatschappij”. Het
gevolg is dan ook, dat zich onder de Katholieken hetzelfde verschijnsel vertoont als onder de Calvinisten: verschil van opinie omtrent het positieve recht. Ik wil slechts wijzen op een Daens, een Fonteyne, een Von Ketteler, een Stojalowsky, enz.

Een volgende maal hierover meer.

K.

(Wordt vervolgd.)

Aan den heer K.

Waarde Heer!

Wanneer ik uw stuk met aandacht doorlees, dan treft mij een vrij zonderlinge bewering, welke gelukkig slechts subjectieve waarde voor u hebben zal. Uw opinie over mijn geloof, vergeef mij, dat geloof draagt den bijnaam van Katholiek, heeft in de verste verte niets te maken met uw kennis er van. Eilieve, waarom bestudeert u dan nog iets. Wanneer toch uw opinie over een kwestie ten eenen male onafhankelijk is van uw kennis er van, ja, dan valt er niets meer te beweren, dan kunt u gerust over alles en nog wat schrijven.

Nu begrijp ik wel, u heeft bedoeld: ik behoef toch niet toe te geven, al ken ik de zaak, maar dat staat er heusch niet en dan, ik vraag het nogmaals, waarom dan beweren zonder commentaar. Het was toch een algemeene causerie over de basis, waarop uw verdere beschouwingen zouden rusten.

Om nu tot de zaak te komen, moet ik beginnen mijn welgemeende bewondering te betuigen over de psychologische regels, welke ge op pag. 119 geschreven hebt, ze zijn volmaakt scholastiek en in strijd met de leer der huidige filosofen. Maar hoe ge nu uw subjectiviteit redt wilt door onbewijsbare grondstellingen aan te halen, het is me een raadsel. Gods bestaan is toch geen onbewijsbare grondstelling? O, neen, een regel verder, mag het weer niet bewezen worden, anders was het God niet. Meent ge dat heusch? Wanneer u weet, dat gezonde wijsbegeerte geen andere grondwaarheid kent, dan het beginsel van contradictie, dan tart ik u dat te ontkennen. Ontken het en ge neemt het aan, ontken het, de geheele wetenschap, de wiskunde, natuurkunde, chemie, kortom alles en alles, zelfs al uw beweringen vallen omver, in één woord ge kunt het niet ontkennen, want ieder argument, iedere uiting reeds neemt dit beginsel stilzwijgend aan. Zie daar dus één absolute waarheid. De gezonde wijsbegeerte heeft er niet meer noodig. Wel hebben de verkondigers van 19e eeuwse systemen een massa grondstellingen uit hun duim gezogen, maar de ware filosofie heeft zulks niet noodig. Ziet u wel, dat de zaak u totaal onbekend is. Lees Gutterlet (Th. pag. 7), Hagemann (L. d. Ph. I pag. 130), E. Blanc (C. d. P. I pag. 449 III pag. 7) en op alles en alles wat u vertelt, ook over dien onbewijsbaren God vindt u een uitstekende weerlegging. Ik zou te breedspakig worden als ik dat alles hier wilde uiteenzetten en daar ge toch bezig zijt het christendom te bestudeeren, komt u het van zelf wel tegen.

En nu nog iets. Wanneer u een paar dagen Cathrein heeft zitten aangeluren, ga dan a. u. b. dien man niet bekladden. Waar verwerpt hij iets op grond van het R. K. geloof? Wat u beweert, is eenvoudig een onwaarheid, wees eerlijk en beken, dat de man het woord R. K. in uw verband totaal niet bezigt. Hadt ge in plaats van de laatste helft van het 2e deel, eerst de 1e helft van het 1e deel gelezen, ge zoudt gezien hebben, hoe hij „Religion” opvat. Het is zuiver de natuurlijke godsdienst, het redelijk verstand tusschen God en den mensch en volstrekt niet de geopenbaarde godsdienst van Christus. Hadt ge dat gedaan, ge zoudt tevens op uw bewering dit antwoord gelezen hebben: „Das sieht einer Fälschung auf das Haar ähnlich. Ich kleide meine Gedanken in die Worte der Genesis ohne mich irgendwie auf sie als Beweis zu stützen. Das sieht jeder der meine Worte im Zusammenhang liest, etc. (1 pag. 75, noot 1).

Een algemeene opmerking, voor menig uwer geestverwanten van waarde, moge hier plaats vinden.

Ook het S.-W. was er meermalen getuige van, dat sommigen met een enkel uit de lucht gegrepen voorbeeld de onafhankelijke, veranderlijke moraal meenen te mogen rechtvaardigen en dan tevens de tegenstanders van eenzijdigheid, inclusief bekrompenheid te moeten beschuldigen. Het spijt me, maar Cathrein ziet er toch allesbehalve bekrompen uit, waarom zulke uitingen op zijn minst dan ook onwetenschappelijk mogen heeten. Heusch, als de mensch door een nuchtere beschouwing der feiten tot het resultaat komt, dat hij is „de koning der schepping”, dan is dat geen pedanterie, maar eenvoudig een rechtmatige conclusie en degenen, welke uit quasi-bescheidenheid of zoo iets dit dan meenen te mogen ontkennen, die willen de waarheid niet. Neen, pedant was de voorstelling, waarmede de filosofische grootvader van het socialisme, Hegel, zijn voorlezing aanving: „Mit Christus möchte ich sagen: Ich bin die Wahrheit und lehre die Wahrheit (Janssen Zeit u. Lebensb. I 316). Voor een eerste oriëntering in de moraal kan ik ten eerste het opstel van Vlaming in het R. K. S. Ann. aanbevelen.

Nog een paar noteringen. Rerum Novarum is niet ex cathedra en heeft dus als bewijs geen waarde, hoogstens als uiting van een denker. Visser heeft bovendien, naar mijn meening, ten duidelijkste aangetoond, dat de Paus enkel het uiterste communisme aanvalt, niet de „Verstaatlichung” der Productiemiddelen. De argumenten, waarmee deze heer overigens zijn stelling tracht te handhaven, laat ik voor zijn rekening, maar worden bijzonder mooi weerlegd bij Cathrein II pag. 247 e. v.

Uw laatste bewering is volkomen juist, anders was ik niet R. K., en een aanhanger van Kuypers leer der „pluriformiteit” ben ik niet.

Een Christen enz.

Aan den Christen, die, enz.

Waarde Heer!

De eerste, zeer oppervlakkige kennismaking met uw geschrijf, schonk me den indruk, een leelijken geleerden tik op m'n bol te hebben gekregen, maar gelukkig was dit niet méér dan indruk en bleef na tweede lezing slechts over eene gewaarwording van: hoe is het mogelijk in een klein bestek zooveel sophismen elkaar te doen verdringen. Want wanneer U eens een grootere gave van helderziendheid zult zijn deelachtig geworden, of U in een paar vacantedagen eens rustig overdenkt, wat voor rare dingen U hier nu heeft neergeschreven, dan geloof ik, veilig te mogen aannemen, dat het voornaamste, wat U uit den door U geuiten wartaal zult opvisschen, is, een grooter dozis sofismen, dan voor de reputatie van een verstandig man wenschelijk mag worden geacht.

U begint, met een zin in mijn vorig artikel verkeerd op te vatten, vertelt eerst, wat er letterlijk staat, en bent dan wel zoo goed, uwe eigen uitlegging (beter zou zijn inlegging) van mijne woorden te geven. Met een beetje goeden wil was anders de bedoeling van wat ik schreef, in verband met het voorgaande, wel te vatten. Edoch, waar het juist aan dien goeden wil hapert, en de bestrijding alleen daarop schijnt ingericht, de tegenpartij tegen den grond te gooien daar behoort uwe lezing van mijne woorden zeer zeker niet tot de wonderen.

U vertelt dan, dat ik heb willen zeggen: „ik behoef toch niet toe te geven, al ken ik de zaak”, maar toch was dit mijne bedoeling niet. Ik heb geen bekendheid met de christelijke beginselen vooropgesteld, — al erken ik natuurlijk, dat die beginselen niet zonder kennis ervan zijn te beoordeelen, — maar wel heb ik beweerd, dat men uit het karakter van dat oordeel niet zonder meer mag besluiten tot onbekendheid met de christelijken principes.

En nu het stukje scholastiek, dat ik naar uwe meening zou hebben neergeschreven. U had er wel bij mogen zeggen, tot de aanhanger van welken der in de drie perioden voor gestane richting U zoo goed is me te rangschikken. Of hadt U alleen de aan allen gelijke grondgedachte op het oog: dat men wel wil gelooven, maar ook weten, hoe en waarom men gelooft? Zoo ja dan vergist U zich, en hebt U van hetgeen ik beweerde, niet bijster veel begrepen.

Scholastiek is de inhoud der door U gewraakte regels allerminst. Wat ik trachtte te bewijzen (aan de hand van Max Müller, waarde heer!) was de oorsprong van het religieus bewustzijn, dat U in te grooten ijver met religie zelf verwacht, maar ik heb volstrekt niet een geloof als zoodanig verdedigd.

Het bewijzen van de innerlijke waarheden van uw geloof, alsook van het bestaan van uw God, laat ik aan U over, waarde heer. Ik waagde slechts een poging, te verklaren, hoe een willekeurig Godsbegrip in de wereld komt, hoe het komt, dat zooveel in een God gelooven. Het al of niet bestaan heb ik geheel buiten beschouwing gelaten, en ik moet ook eerlijk bekennen dat ik daar niets van weet. Of het onbewijsbaar is? Wis en zeker. Dat is juist de voorwaarde voor het geloof in zijn bestaan. Jacobi zegt daaromtrent zeer mooie dingen, al kan ik lang niet alles, wat hij schrijft, aanvaarden. Ik kan U zijne werken ter lezing aanbevelen.

U volgt ongeveer de methode, die voor een aantal vrouwen de geijkte schijnt, en wel gedrukte beschouwingen vooral wanneer ze komen van schrijvers, met wie men overigens sympathiseert, voor volkomen waar aan te zien, „Gutallemachtig, mensch, hoe kan je 't zeggen, 't staat in een boek, waarachtig 't staat in een boek!” Omdat ik het niet met U eens ben, krijg ik een paar opstoppers met onopengeslagen folio's. „Geloof je niet aan het bestaan van een God? Daar, lees, hier is het bewezen”.

Maar waarde heer, een jaar geleden heeft X het in het S. W. „bewezen” en ik geloofde het nóg niet. Zou U denken, dat die andere geleerden in dezen dan wel vat op me zouden krijgen?

En nu Cathrein. Ik heb hetgeen hij heeft geschreven, niet alleen zitten „aangeluren”, maar er zoo nu en dan ook wel eens in „gegluurd”. En zie hier het resultaat in verband met uwe beweringen.

Wat ik in het vorig nummer van dit blad omtrent hem beweerde, houd ik staande. In het gedeelte over „Der Socialismus” verwerpt hij niet alleen hetgeen ik opnoemde op grond van het christendom (dat naar uwe eigen bewering

in de laatste alinea van uw artikel, ook voor hem niet anders dan eensluidend kan zijn met het R. Katholicisme), maar ook het historisch-materialisme, dat ik voor mij niet als essentieel onderdeel van het socialisme beschouw, maar waarvan men mag veronderstellen, dat het, zoo de bestrijding ervan een plaats vindt in een werk, dat het socialisme heet te weerleggen, door den bestrijder wel degelijk als zoodanig wordt aangemerkt. Anders had hij met eene weerlegging der sociaal-economische theoriën kunnen volstaan.

In hetzelfde gedeelte komt een hoofdstuk voor over „Die Verhältniss des Socialismus zum Liberalismus”, en daarin zien we al spoedig deze stelling: „Die tiefste Würzel des Socialismus ist die atheïstisch-materialistische Weltauffassung.”

En nu wil ik nog even aanhalen, wat uw eigen geloofsgeenoot, Mr. Aalberse op 3 Dec. jl. in de Tweede Kamer zeide:

„... men kan, gelijk de heer Van der Vlucht deed, „over het hoofd zien, dat Cathrein in zijn boek over het „socialisme, waarvan de 8e druk thans verschenen is, maar „ook in zijn Moral-philosophie — zie II, 152 enz. Abschnitt IV, Die Religionsfeindlichkeit des Socialismus — wel degelijk ook op godsdienstige gronden de „sociaal-democratie bestrijdt, en toch volhouden, dat, hoe „geleerd, hoe klemmend, hoe waar zelfs zulke betoogen ook „zijn, toch de ervaring leert, dat alleen de godsdienst, dus „het geloof aan de geopenbaarde waarheid, een afdoende „borstwering geeft tegen het gevaar der sociaal-democratie”.

En verder:

„De heer Van der Vlucht zal begrijpen dat wij in onzen „strijd tegen de sociaal-democratie allerminst de hulp af- „wijzen van economische en statistische betoogen, maar dat „wij, inderdaad met reden, heel wat meer heil, ja alleen „heil ten slotte, verwachten van de doorwerking van de „christelijke, godsdienstige beginselen van ons volk.

„Een geloovig volk is voor de sociaal-democratie verloren”.

Ik zal uw voorbeeld niet volgen, en u niet van onwaarheid spreken betichten, maar wensch me alleen te bepalen tot het constateeren van het feit, dat u, die het iemand doodgooien met titels van boeken een afdoende wijze van bestrijding schijnt te vinden, al verduiveld slecht op de hoogte bent van wat uw eigen geloofsgeenooten in die boeken hebben gezegd, en wat ze elders hebben gesproken. Ze hadden en grooter waardeering van uw zijde aanspraak mogen maken, dan in een dergelijke manier van doen ligt opgesloten.

Hoe brengt u uwe beschuldiging, dat ik onwaarheid spreek; m. a. w.: lieg, in een redelijk verband met de bewering, dat ik Cathrein slechts een paar dagen heb zitten „aangluren”? Van uw standpunt ware het rationeel geweest, en ook meer christelijk, dit laatste als een verontschuldiging voor mijn veronderstelde geringe kennis van het door dien man geschrevene, te aanvaarden; u hadt verstandiger gedaan, de voorzichtigheid zich hier te laten nestelen, in plaats van klakkeloos insinuaties neer te schrijven.

Maar verder. U verwijt hen, die den mensch niet als „koning der schepping” beschouwen, de waarheid niet te willen. M. a. w. u erkent hem dus wèl als zoodanig. Maar dan valt het verwijt van pedanterie, dat u Hegel toevoegt, op u zelf terug: „Ich bin Herr der Schöpfung und lehre die Wahrheit”. Laat ik me nu ook eens wagen aan het verkondigen eener waarheid: dat u in uwe ijdele zelfgenoegzaamheid de argumenten uwer tegenstanders reduceert tot uitingen van valsche bescheidenheid of zoo iets is uitermate bekrompen.

Dat de „Rerum Novarum” niet ex-cathedra is, doet weinig ter zake. Dat u dit als bewijs tegen mijne beweringen laat gelden is een laffe uitvlucht, want u weet ook wel, hoe vaak sedert 1891 van katholieke zijde al niet is verklaard, geen andere sociale hervormingen te willen dan op grondslag van de Encycliek „Rerum Novarum”, en dat met uitspraken daaruit evenveel wordt geschermd als door u met sofismen.

K.

IIIe Lezing van den heer F. v. d. Goes.

Spr. zal dezen avond behandelen het groot- en klein-bedrijf. Hij zal de aandacht doen vestigen op de werking van het kapitalisme t. o. van het klein-bedrijf en aantoonen, hoe de kapitalistische ontwikkeling alle groepen daarvan aantast, en het tevens voor een deel maakt tot eene klasse, aan het huidige stelsel gehecht.

Met den middenstand wordt gewoonlijk bedoeld een geheel, dat bij nadere beschouwing evenwel uiteen valt in drie groepen:

1°. De kleine industriëelen (handwerkers).

2°. De kleine bezitters (renteniers).

3°. De winkelstand.

Spr. zal in hoofdzaak de laatste groep behandelen.

Langen tijd meende men, en met veel recht, achter den toonbank veilig te zijn. Dit is veranderd, en tegenwoordig gaat zelfs in ons land, dat overigens kapitalistisch lang niet zoover ontwikkeld is, een verzet uit van den (handeldrijvenden) middenstand. Men denke slechts aan het congres van 1902.

Waar nu vroeger in deze kringen nooit eenige belangstelling in de publieke zaak werd getoond, daar is het duidelijk, dat dit veel wil zeggen. De middenstand organiseert zich, om zich te verdedigen, voelt zich dus niet meer veilig. Spr. zal trachten, dit verschijnsel te verklaren.

Alle drie groepen van den middenstand hebben één vijand, door welken ze beurtelings worden aangetast: het grootkapitalisme. Het grootkapitaal heeft reeds, althans voor het grootste deel, de kleine industrie teniet gedaan, gesteund door zijn veel grootere geldsommen in den concurrentiestrijd. Dit is een kenmerk, waaraan de vooruitgang van de kapitalistische productie is waar te nemen.

Maar, terwijl tot dusver het grootkapitaal nog slechts concurreerde met de kleine industrie, neemt het nu langzamerhand de werkzaamheid van den winkelstand over. Er moet dus iets gebeurd zijn, waardoor het daartoe in de gelegenheid werd gesteld, want als het vroeger mogelijk was geweest, dan zou de winkelstand reeds veel langer bezig moeten zijn te verdwijnen. En daar het kapitaal zich nergens vertoont, waar niet iets te verdienen valt, moet dus de concurrentie op winkelgebied rente gaan afwerpen.

Nu zal de eerste voorwaarde, om het gr.-kap. rendabel te maken, natuurlijk moeten zijn een groote omzèt. En deze kan voortdurend toenemen, en neemt dan ook werkelijk toe; in de eerste plaats ten gevolge van de enorme uitbreiding der steden, doordat zoovelen van het platte land er zich vestigen, — ook al een gevolg van de kapitalistische productie, — en in de tweede plaats door de veel verbeterde verkeerswegen, die in staat stellen, het afzetgebied zeer te vergrooten. Dit maakt het zelfs niet eens noodzakelijk, dat de afnemers zich in de steden zelf metterwoon gevestigd hebben.

Een werking van het industriele kapitaal ten nadeele van den winkelstand is, dat het zich meer en meer direct met den afnemer in verbinding stelt, en op deze wijze den winkelier als tusschenpersoon overbodig maakt. Zoo treedt het dus op als een directe en overmachtige concurrent van den winkelier. Het nieuwste op dit gebied is de concurrentie in onderdeelen van de textielnijverheid. Zoo kan men van vele zeer soliede Twentsche fabrikanten direct een klein aantal, b. v. zes paar kousen koopen en dit kan natuurlijk niet anders zijn, dan ten koste van den winkelier.

Bovendien trachten ook de importeurs van in het buitenland vervaardigde artikelen direct de kleinst mogelijke hoeveelheid aan de consumenten af te zetten.

En in al deze gevallen is natuurlijk het grootkapitaal het best in staat, goedkoop te leveren.

Het kenmerk van de oude winkelklasse was, dat ze was onafhankelijk, omdat ze met eigen, zij het klein kapitaal kon werken. Daardoor waren de winkeliers vroeger dan ook kapitalistisch gezind, noodwendig conservatief. Maar de zelfstandigheid dezer klasse verdwijnt meer en meer, haar steunpilaren gaan wankelen.

Ook het overmachtig optreden der coöperaties, hetzij het geld waarmee ze worden gedreven kapitaal is of niet, is practisch voor den winkelier een nadeelig gevolg van de kapitalistische ontwikkeling. Want door de vereeniging der afnemers wordt het afzetgebied der winkeliers beperkt.

Ten slotte is een zeer nadeelige in het kapitalisme gelegen tendenz, dat de grootkapitalist zelf koopman wordt, en de werking van den kleinhandel gaat overnemen. Zoo is in Amsterdam onlangs een reuzenbazar gevestigd, waar van alles en nog wat te krijgen is. Dit is een voor ons land buitengewoon belangrijk verschijnsel, want het is een tastbaar bewijs van de grootkapitalistische concurrentie, die zich ook in Nederland laat gevoelen. Hiertegen is de winkelstand natuurlijk niet opgewassen. Er wordt in dergelijke bazars voor engrosprizen verkocht, dus goedkoop, en in zoo enorme massa, dat in de bekende „Bon-Marché” te Parijs dagelijks aan contant geld ontvangen

wordt niet minder dan f 300,000. Het spreekt vanzelf dat daar niet tegen te concurreren valt.

Ook de inkoop in zulke bazars is reusachtig en dit bevordert de verwerkelijking van een ander kapitalistisch ideaal, n.l. den snellen omslag van het kapitaal. Hiermee wordt het volgende bedoeld.

Wanneer iemand op 1 Januari met zeker kapitaal begint te werken, dan moet dat, zal hij ervan kunnen leven, een bepaalde rente afwerpen. Door den grooten omzet is de voorraad, die aanwezig is, spoedig uitverkocht. Nemen we nu eens aan dat in twee maanden tijds alles is verdwenen, wat voor het oorspronkelijk kapitaal is ingekocht, dan heeft de eigenaar van den bazar dus na die twee maanden (alles wordt contant betaald) zijn kapitaal weer terug plus b.v. 2% rente. Hij kan dus direct weer een nieuwe voorraad waren inslaan, en zoo doet in één jaar het kapitaal dus 6 maal dienst. De winst is dus 12%.

Daarentegen zal de winkelier, die, om zijne klanten te behouden, crediet moet geven, en bovendien met veel kleiner kapitaal werkt en dus ook veel geringer omzet heeft, diezelfde 12% in éénmaal moeten verdienen, en dus duurder verkoopen dan zulks in den bazar het geval is. Want die winst van 12% zal op ieder artikel verkregen moeten worden, terwijl men in den bazar met hetzelfde succes met 2% tevreden kan zijn. De snelle omslag stelt dus in staat tot goedkoper verkoopen.

Wanneer dus die groote omzet en snelle omslag niet bestreden kunnen worden, dan zijn de winkeliers onverbiddelijk in de minderheid.

Bovendien zijn aan die inrichting der bazars nog andere voordeelen verbonden. Zoo zijn de onkosten relatief geringer als die van den kleinen winkelier, ook het personeel behoeft naar verhouding uit minder menschen te bestaan. Ook reclame wordt voor een groot deel uitgespaard, want zulk een reuzenwinkel trekt op zichzelf reeds voldoende de aandacht. Zoo is zelfs de Bon Marché in Parijs een aantrekkingspunt voor vreemdelingen en vindt men dezen bazar in Baedeker vermeld als een der bezienswaardigheden van Frankrijks hoofdstad.

Sp. wil hier eene opmerking maken naar aanleiding van een argument, dat we vaak moeten hooren. Er wordt dikwijls gezegd, dat, wanneer werkelijk het grootkapitaal en de coöperaties zoozeer het bestaan van den winkelstand bedreigden, dit toch uit statistieken zou moeten blijken, terwijl deze juist toonen, dat het aantal winkels volstrekt niet kleiner wordt. Dit moge zoo zijn, maar men dient niet te vergeten, dat niet de levenskrachtige winkels toenemen, maar wel die in de arbeidersbuurten. Hier heeft men een groot aantal winkels noodig, omdat vele arbeiders crediet moeten hebben, en dit alleen te krijgen is bij andere arbeiders, bij hen, met wie ze bekend zijn, die hun burens zijn. Ze blijven dus in den regel aangewezen op den kleinen winkelier. Bovendien kunnen ze daar ook veel beter kleine inkoop doen, want groote kunnen ze niet betalen.

We komen dus tot deze conclusie: De kleine winkel wordt niet door het grootkapitaal aangetast, daar ze bijna geheel geproletariseerd is.

Spr. zal nu behandelen de strijdmiddelen tegen het grootkapitaal waar dit zich op het gebied van de winkellerie vertoont. Zal de winkelstand behouden blijven, dan worden maatregelen van verzet geëischt tegen de coöperaties en bazars.

De meest bekende eigenlijke middenstandspolitiek is de reactionaire politiek, die eischt, dat de maatschappij in hare ontwikkeling zal teruggaan, want al wat genoemd is als strijdmiddel van het grootkapitaal is juist een bewijs van dien vooruitgang. Dit moet dus door ons worden bevorderd. Voor zoover dus de middenstandspolitiek uitsluitend daartegen gericht is, is ze reactionair.

Maar vele winkeliers zien wat verder en begrijpen, dat de beste strijdwijze, die bovendien de maatschappelijke ontwikkeling ten goede komt, is, zelf grootkapitaal te vormen door gezamenlijke in- en verkoop en op die wijze de mogelijkheid van concurrentie tegen de bestaande bazars te scheppen.

Dit is in Duitsland dan ook reeds uitgevoerd. Daar zijn reeds verscheidene firma's, die van niets anders bestaan dan uitvoering van de bestellingen van kleine winkeliers. Dit streven verdient steun. Ook de organisatie tot gezamenlijken verkoop, welke in Duitsland de Markthallen deed verrijzen, waar alle artikelen van kleinbedrijf kunnen worden gekocht.

Maar het bevorderen daarvan is dan ook het eenige, waarin de sociaal-democratie de middenstand van dienst

kan zijn, en er mee samengaan. Maar onze hulp zou den winkeliers meer waard zijn in de reactionaire richting. Spr. zal enkele door den middenstand gewenschte maatregelen noemen, die voldoende toonen, dat van herstel van oude vormen redding wordt verwacht.

1°. De strijd tegen de coöperaties. In de oogen van de echte middenstanders zou niets zoo goed zijn als het van regeeringswege verbieden van deze ondernemingen. Dit is dan ook werkelijk dikwijls voorgesteld. Maar er is niet veel kans op een spoedige vervulling van dezen wensch, en nu verlangt men dikwijls, dat het bewijs zal geleverd worden, dat werkelijk de coöperaties in een behoefte voorzien.

Verder heeft men de oplossing van dit vraagstuk gezocht in de richting der belastingheffing, en hierin heeft men het, b.v. in Duitsland, ook werkelijk vrij ver gebracht. In laatstgenoemd land is thans zelfs bij de wet verboden, dat niet-leden eener coöperatie hunne levensbenodigdheden daaruit betrekken, terwijl tevens de coöperaties belast blijven met eene bedrijfsbelasting.

2° De strijd tegen de bazars. Hier is het reactionair karakter der middenstandspolitiek weer zeer duidelijk. In de eerste plaats eischt men weer een door de overheid uit te schrijven verbod van stichting dezer inrichtingen. Verder — en met zeker succes — onderdrukking door middel van het belastingstelsel. Maar er is nog een andere, volkomen nieuwe manier, welke toepassing geëischt wordt. Het goedkoper verkoopen is een der voornaamste strijdmiddelen van het grootkapitaal. Een bekend Duitsch voorstander van den middenstand is reeds op het denkbeeld gekomen, van de regeering te eischen een belasting op lage prijzen. Het gevolg zal dus zijn, dat de verkoopprijzen stijgen, en het voordeel voor de bazars verloren gaat. Men wil een wet, die een zekeren minimumwinst zal bepalen, en dengene die daar onder gaat, door belasting zal treffen. Dit zou dus zijn een straf op het verkoopen tegen lage prijzen.

Deze belasting is nog niet ingevoerd, maar wel eene op den omzet, eene onbillijke heffing, waardoor, onverschillig, hoe groot de winst is, die omzet wordt getroffen. Maar de groote omzet is het middel, waarmede het grootkapitaal werkt, dus krijgt het door die belasting een gevoeligen klap.

Het is nu de vraag, hoe in de practische politiek de verhouding van het socialisme tegenover de middenstandsactie moet zijn.

We zijn er voor, dat de winkeliers zich gaan vereenigen, coöpereren, maar we kunnen den middenstand niet bevoorrecht looven, dat we zijn redding in den zak hebben. We gelooven, dat verdwijning van den middenstand onvermijdelijk is. Wil de middenstand geholpen worden in haar streven, dan kan ze alleen bij ons terecht, want ook wij willen zoo spoedig het kapitalisme zien verdwijnen. Dit is wel een schrale troost, althans voor zoo lang het huidige stelsel nog zal bestaan, maar voor het proletariaat geldt hetzelfde.

Spr. heeft thans getracht duidelijk te maken, hoe de toestand is van den handeldrijvenden middenstand. Den volgenden, laatsten keer, zal hij behandelen het optreden van het grootkapitaal op het gebied der industrie, waaruit de komst van het socialisme duidelijk blijkt.

K.

Socialisme en Stofvergoding.

29 Januari l.l. werd bovenstaand onderwerp door den heer N. Oosterbaan van Doesburg behandeld in een openbare vergadering der anti-revolutionaire propaganda club.

Spreker toonde aan hoe het socialistisch vraagstuk ontstaan was: 1e door moderniseering van het godsdienstig leven en 2e door de moderne arbeidsbeweging.

Socialisme (van socius-kameraad) is het gemeenschappelijke tegenover het individualisme 't Christendom kan zich met het volste recht socialistisch noemen, omdat het zich tegen het individualisme keert en de zwakken beschermt (God liefhebben, en uwen naaste als u zelve). Maurice en Kingsley noemden zich Christensocialisten. Toen was onder alle socialistischen het geestelijke element nog aanwezig. Nu wordt de socialistische beweging steeds reëler. Haar karakter is niet alles gelijk verdeelen; ook wil zij niet alleen meer loon en betere woning voor den arbeider m. a. w. een breedere plaats aan den disch van het leven. Was dit het alleen maar, dan was Christus ook een socialist geweest;

(Zie vervolg Tweede Bijvoegsel.)

TWEEDE BIJVOEGSEL

behoorende tot het STUDENTEN-WEEKBLAD

van DONDERDAG 4 FEBRUARI 1904.

eveneens Groen van Prinsterer, die in 1852 wees op de gezonken toestand der arbeiders. Verder Dr. Kuyper, die in 1873 opkwam voor een wetboek op den arbeid.

In het communistisch manifest van Marx kunnen we lezen, wat het socialisme is. Spreker noemt dan het reactionair — het conservatief — en het critisch-utopisch socialisme.

Mr. S. J. Visser verstaat onder socialisme de gemeenschappelijke overtuiging van hen, die den arbeid van de maatschappij van meer waarde vinden dan dien van particulieren.

Doch in de Bode van Soc.-dem. onderwijzers van 27 Nov. 1903 komt deze omschrijving voor:

Het socialisme is de levensbeschouwing van het proletariaat.

Uit programma's kan men slecht een partij leeren kennen en 't is dus wel de moeite waard de leiders der partij te hooren. Het socialisme is de richting, zooals die vertegenwoordigd is door de S. D. A. P. onder Troelstra.

Spreker gaat dan na wanneer de S. D. A. P. is opgericht en bespreekt verdere bijzonderheden 't Socialisme van thans geheel anders dan dat van vóór Marx. 't Marxisme is de consequente toepassing van de evolutie theorie op de menschenwereld. Volgens Ferri rust het marxisme in ontwikkeling op het Darwinisme. Dat gaat terug tot de eencellige wezens; de mensch ontwikkelt zich uit een cel, die telkens zich verdeelt, dat strijdt met elkaar en wel zoo dat het meest geschikte altijd overblijft, om uit te loopen op den mensch.

Tot hiertoe Darwin. Marx gaat verder: we zullen komen tot de Uebermensen. Die geven dan de hoogste ontwikkeling weer. De economische ontwikkeling bepaalt het geestelijke leven. B. v. Bebel noemt het fetischisme, als laagste vorm van godsvereering. Daarop volgt het veelgodendom (let wel Israël wordt van dit tijdperk uitgesloten).

Verder komt het monotheïsme en dat moet weer plaats maken voor het pantheïsme, wat dan ook spoedig uitgediend zal zijn.

Dan zal de mensch waarlijk mensch zijn. Heel het geestelijk leven wordt gereduceerd tot de economische ontwikkeling. In het werk van Cornelia Huygens (Darwin tot Marx) blijkt dat het geloof afhankelijk is van de economische basis of met de wijze waarop de menschen aan de kost komen. Feuerbach zegt dat de mensch is, zooals hij door het stoffelijke wordt beheerscht. Dat het geestelijk leven werkelijk beslag op het stoffelijke legt, is onzinnig om er zelfs aan te denken. De ideeën, beweert Troelstra, zijn de uitdrukkingen van de stoffelijke wereld. Spreker haalt hier nu aan, wat Troelstra gesproken heeft in de 2e Kamer over de verklaring der staatkundige partijen.

Wij erkennen, omstandigheden kunnen wel invloed op ons uitoefenen. Dan wijst spreker op de Mozaische wetgeving, doch merkt meteen op, dat de grondslagen van het recht dezelfde zijn gebleven: het recht zooals dat gelegd is in de tien geboden.

Er wordt gezegd: het geestelijk leven is niets meer dan een weerspiegeling van de stoffelijke ontwikkeling. Wij verstaan het anders. Uit God en door Hem en tot Hem zijn alle dingen en alles is door Hem gemaakt. God schiep den mensch naar Zijn beeld. Daarentegen spreekt Bebel: het zijn de menschen, die de Goden maken. De mensch schiep God naar zijn beeld. Dat is de meest letterlijke beteekenis van de stofvergoding.

't Godsdienstige is het gevolg van het onvolkomene van de maatschappij; godsdienst is een particuliere liefhebberij. Ja, dan begrijpt een Christen, dat men aldus geen eerbied voor den godsdienst kan hebben. Schaper waarschuwde er voor, andersdenkenden te kwetsen, doch helaas!

De arbeider, die aan zijn geloof hangt in alles, zal zich in onze beweging niet thuis gevoelen, schrijft Troelstra. (Theorie en beweging).

't Socialisme een Calvinisme zonder God: het Calvinisme stipt aan: de mensch geen vrije wil, m. a. w. God regeert; het socialisme uit zich bijna op dezelfde wijze, doch niet God, maar de omstandigheden regeeren.

De strijd tegen het socialisme moet dus door geestelijke middelen bestreden worden.

Hiermede eindigde de Heer Oosterbaan zijn lezing.

In debat kwam de Heer Bergmeyer, welke eenige ondergeschikte punten besprak.

De heer Oosterbaan, wees er daarna op, dat het betoog,

dat Christendom en Socialisme onverenigbaar zijn, onaangetast was gebleven.

v. d. W.

BOEKBEORDEELING.

Plasschaert's tijdschrift. ¹⁾

Het beantwoordt in zooverre aan mijne verwachtingen: Het staat vol pretentieuus-cursief gedrukte uitdrukkingen, en woorden met plotselinge hoofdletter;

Er komen vreemd-geconstrueerde zinnen in voor;

Er wordt even gezinspeeld op P.'s verhouding tot Toorop;

De beelden zijn hier en daar druk;

De woordenkeus is, hoewel in de eerste plaats zorgvuldig, soms niet gelukkig;

Maar ook, er is veel, heel veel juist uitgedrukt, verwonderlijk juist, en vooral hierin beantwoordt het aan de verwachting: het is „eigen”.

Het overtreft die zelfs: het tracht te geven een houvast, wat zoo vaak slechts hinderlijk-vaag in vorige kritieken en geschriften schemerde;

Het wijst naar den eenigen onwrikbaren grond in kunst en aanschouwing: ziel. Ik hoop, dat weinigen na lezing nog moeten klagen over het onbestemd-klinkende van dit woord voor hen. Maar laat er niemand zijn, voor wie dit woord alléén is de oorzaak van (of excuus voor) niet-lezing.

Al weet ik dat het verbandlooze van uitgelichte zinnen een juist waardeeren belemmert, haal ik toch als quintessence aan deze goed geformuleerde, en voor velen misschien nieuwe meening:

„Een schilder houdt op den duur zijn beteekenis door zijn psychische macht”, en deze treffende uitspraak: „Portretten moeten zijn als nachtmaren of als zaligspreekingen”.

In één opzicht heeft het mijne verwachtingen weersproken: de stijl is min of meer voorzichtig, niet vurig, hoogstens getemperd. Hoewel niet aarzelend, is de beslistheid ervan weloverwogen, bewust; 't is niet voor alle onderwerpen een voordeel.

Dit voorzichtige blijkt o. a. uit het opvallend groot aantal vraagtekens! (Misschien een fijne beleefdheid aan den lezer?)

De tentoonstellings-opgaven zijn mij te beknopt gesteld, en de uitgave, op de omslag-teekening na, is van uitvoering een benauwd probeersel.

Misschien kan het uiterlijk in volgende afleveringen veranderen; van den inhoud schijnt dit mij onwaarschijnlijk: daarvoor is deze (gelukkig) te oorspronkelijk, te zelfstandig, te „eigen”.

V.

¹⁾ Ter toelichting diene, dat Alb. Plasschaert een eigen tijdschriftje redigeert, uitgegeven bij Versluys in Amsterdam, „Kritiek van Beeldende Kunsten en Kunstnijverheid”, waarvan het eerste nummer pas verschenen is.

RED.

Multatuliana.

Door Dr. A. S. DE KOK en
LOUIS D. PETIT.
Baarn, Hollandia-drukkerij.

Onder den langen rij van geschriften en artikelen, die over Multatuli het licht gezien hebben, neemt dit boek ongetwijfeld een voorname plaats in. Het is een belangrijke bijdrage tot de kennis van dezen eigenaardigen figuur onder de beroemde mannen van de afgelopen eeuw.

De eigenlijke Multatuliana bevat een aantal verspreide en onuitgegeven stukken, medegedeeld door Dr. de Kok. Onder de onuitgegeven stukken zijn enkele interessante brieven van Multatuli; andere zijn minder belangrijk. Zoo hadden, mijns inziens, de beide brieven van Multatuli's zoon zonder schade achterwege kunnen blijven. Maar de groote verdienste van den schrijver ligt in de verzameling van verspreide stukken, bijeengezocht uit allerlei dagbladen en tijdschriften, en hier, zooveel mogelijk in volgorde, weer opnieuw afgedrukt, om ze een langer bestaan te verzekeren, dan een dagbladartikel gewoonlijk heeft.

De waarde van het boek wordt nog verhoogd door een zeer uitgebreid overzicht der geschriften van Multatuli, samengesteld door den heer Petit, dat vóórin is geplaatst. Hierbij zijn tevens de vertalingen en de voornaamste beoordeelingen door binnen- en buitenlanders opgegeven.

L.

UIT DE STUDENTENPERS.

Minerva. J. L. vervolgt onder den titel van „Ons Verkiezingsstelsel” zijn beschouwingen over de inrichting van de verkiezingen te Leiden.

In Leiden kunnen 10 stemgerechtigde leden een kandidaat stellen voor het collegium; maar ook kan het aftredende collegium zelf kandidaten stellen. Dit stelsel heeft in Leiden tot treurige gevolgen geleid. Kandidaatstelling door de leden zelf gebeurt bijna niet meer, of in hoogst enkele gevallen van uitzondering, daar het stellen van een kandidaat tegen de officieele kandidaat van het collegium, geacht wordt te zijn een vijandige daad tegen het aftredende collegium. „Waarom zouden wij het collegium, dat zijn taak zeer bevredigend vervult heeft, nog eens voor het laatst den voet dwars zetten?” Deze redeneering maakt dat het Corps zich niet voor de verkiezingen interesseert. En dat is een kwaad teeken, want dat toont dat de belangstelling in de Corpszaken verflauwt is. J. L. schijnt nu het collegium het recht van kandidaatstelling te willen ontnemen, maar duidelijk zeggen doet hij het niet.

Tooneel op reis vervolgt de lotgevallen van het L. S. T. op zijn tocht naar Nijmegen en Gouda. De Leidenaars hebben met hun stuk meer succes gehad als Apollo's streven in Dordrecht.

In Gent heerschen aan de Universiteit eigenaardige toestanden. Er komen daar b.v. jaarlijks, volgens hetgeen R. V. in „Gentsche Studenten Almanakken” schrijft, vier almanakken uit. Een Hollandsche Almanak is, zegt hij, „de uiting van het integraal onverdeeld studentenleven en is als dusdanig de tolk van het studenten-corps”. Dat is eenigszins geflatteerd. In Gent echter worden de Almanakken gebruikt voor de politiek, waar het intensief politiek leven daar, aanleiding toe geeft. Twee groote studentenverenigingen zijn er: de liberale en de roomsch-katholieke, die elkaar voortdurend bestrijden en dan ook ieder een almanak de wereld inzenden. De twee andere almanakken worden geleverd door twee letterkundige studentengenootschappen „t Zal wel gaan” en „Rodenbach's vrienden”.

Vox Studiosorum. Vox-redactie-studieleden van het Corps. De Vox-redactie wilde, om de studieleden aan 't schrijven te krijgen, ook in de redactie studieleden opnemen. Toen dit plan bekend werd echter, ontstond er in het Corps zoo'n sterke strooming tegen, dat de redactie teruggekrabbeld is.

Studieleden zijn die leden van het Corps, die lid zijn geworden om door het Corps hun studiebelangen behartigd te zien. Zij staan nu echter in een scheeve positie, want Debating, zoowel als de Juristen leesvereniging als de vakverenigingen blijven voor hen gesloten. In de Minerva veroordeelt een inzender het bestaan van studieleden, noemt ze een uitwas aan het Corps, of een vel errata achter in een boek.

Eigenaardig is het besluit dat de Comm. tot Red. der Utr. Stud. Almanak van 1904 genomen heeft. Het ingekomen mengelwerk zal n.l. in zijn geheel worden overgedragen aan de volgende Redactie. Wat zal die met dat „inferieure goed” beginnen?

Propria Cures. Med. Stud., die in de vorige P. C. aan prof. Winkler enkele zinnen uit zijn voordracht over physische therapie verweet en hem zelfs daarvoor tot verantwoording riep, blijkt zeer voorbarig te zijn geweest, en maar zonder onderzoek geoordeeld te hebben.

De fusie-ruzie gaat in Amsterdam nog steeds lustig door, in de P. C. in de vorm van een polemiek tusschen J. O. en Quasimodo, die elkaar verwijten, dat ze „er maar op los schrijven” en „er niets van snappen”.

Verder bevat P. C. een goede bespreking van het tooneelstuk „Rosa Bernd” door Gerhart Hauptman; iets wat een bespreking moet verbeelden van de vier studentenalmanakken; een bespiegeling van den groet en een „open briefje aan den persoverzichtschrjver van P. C.”, waarin die overzicht-schrjver een zeer verdiende terechtwijzing krijgt, want zijn overzichten lijken werkelijk naar niets.

F.

ALLERLEI.

VERSCHILLEND OORDEEL.

Van Bolland-sche en sociaal-dem. zijde is 't oordeel over de bekende rede van Prof. Bolland zeer verschillend. Ziehier een paar staaltjes:

C. S. in „Minerva” van 21 Jan. 11.:

„„Ezelarij” en „neusgrijperij”, correlaten, zijn onthuld als de leidbeginselen der om ons heengaanste dagelijksche beweging. Onder 't opwolken van gelach en van ergernis zijn „rood en zwart internationalisme” ten grave gebracht en wonderbaar stond zij op, de eeuwige Wijsheid, in glanzen rijzende ten hemel . . . enz.” . . .

„. . . de critiek heeft hare critiek gevonden; het geschreeuw om „recht” haar recht, de verloochening hare opheffing. — Als harmonisch accoord in het verwarde gekrijsch om ons heen klonk de toon der absolute vooruitstrevendheid.”

„De burgerlijke wetenschap heeft dus niet gecapituleerd.”

En nu dit, uit „de Kroniek” van 23 Jan., door A. P.:

„. . . En wij, die gekomen waren om hegelische wijsheid, en daar niets dan bêtises hoorden, die voor twintig jaren reeds weerlegd zijn, en die wij niet meer dachten, dat zelfs een gewoon kruidenier weer zou durven opwarmen, — wij stellen vast, dat Bolland gezondigd heeft tegen den Heiligen Geest der Waarheid” . . .

„Is het voor het socialisme niet een verblijdend teeken, dat de knapste koppen uit de bezittende klasse, als zij tegenover ons komen te staan, zoo van alle rede, van alle zelfkennis, van alle begrip beroofd worden, dat zij een bespotting worden voor hun eenvoudigste hoorders?”

EEN PAAR REACTIONAIRE BLOEMPJES.

Uit een brochure van Generaal den Beer Portugael over „Algemeen Kiesrecht en Revolutiegeest” doen we de volgende aanhalingen:

„En nu worden alle kiesrechtrijpheidskenmerken of eigenschappen eenvoudig over boord geworpen, alle tot dusver gevorderde: kenmerken van geschiktheid en kenmerken van maatschappelijken welstand. Zij (de Vrijzinnig-Democraten) willen allen naar de stembus drijven, Jan en alleman, rijp en onrijp te zamen. Die niets is, niets kan, niets bezit, zal evenveel stem in het kapittel hebben als de hoogste, de kundigste of de rijkste in den lande, en daar men overal en ten allen tijde meer luie en domme menschen dan ijverige en verstandige aantreft, zullen die als meerderheid het heft in handen krijgen, zal die domme kracht het schip van Staat moeten sturen en zullen de proletariërs, de wetten stellende over belastingheffing en uit te voeren werken, in de beurzen te gramassen en over de spaarpenningen te beschikken krijgen van de nijvere „ingezetenen des lands”.

De tegenwoordig niet-kiesbevoegden zijn zij:

„. . . die nergens hebben een aanhechtingspunt, die van daag hier, morgen elders huizen, nu eens in dit land, dan in een ander, cosmopolitische ongedurigen, gelukzoekers, voor wie het woord Vaderland is een ijdele klank, die hun leertijd in losbandigheid hebben doorgeboemeld, of wat zij hadden hebben verbrast, die niets goed kunende natuurlijk nergens goed terecht komen, van God noch van gebod willen weten, leven van den dag op den dag, niet zelden in openbare vijandschap met de maatschappij, wier banden zij wenschen te verbreken en aan welke zij eischen stellen en verwijten toe slingeren, welke zij aan zich zelf behooren te doen, — de mannen van „twaalf ambachten en dertien ongelukken.”

HOLLANDSCHE EN VLAAMSCHE LITTERATUUR.

De pas verschenen Februari-aflevering van den Nieuwen Tijd bevat de volgende schoone en raak gezegde opmerkingen van H. G(orter) over de hedendaagsche Hollandsche en Vlaamsche litteratuur:

„Heeft de groote bourgeoisie, de bankiers, de kooplieden, de industrieelen, de grootgrondbezitters, als klasse, nog een geval waarvan zij kunst kan maken? Neen de groote bourgeoisie heeft geen schoonheid meer in zich. De internationale

concurrentie, de trusts, de tochten in de kolonies of vreemde landen, het uitplunderen der massa's zijn niet schoon. In geen enkel land is schoone groot kapitalistische kunst."

"Van de kleine burgerij leeft nog kunst. Ook in ons land. Niet meer de poëzie: die is dood. Macabere dansen ziet men nog van haar in de tijdschriften en de bundels. De poëzie sterft, heel gauw. Zij is zoo teer, zoo hoog. Maar het proza leeft nog. In sommigen nog zeer mooi. De kleine burgerij heeft nog haar fijnheid, haar weemoed, haar diepte, haar analyse en kritiek — haar kleine, maar zeer kleurige lusten en verdrieten. Een groote schaar van hen leeft in ons land: van Deysse, van Looy en de anderen. Evenzoo in de schilderkunst.

"Evenals de Noord Nederlanders de klein-burgerlijke gevoelens geven de Vlamingen (Gezelle, Streuvels, enz.) de klein-boersche. Ook dikwijls kleurig mooi. De beste burgerlijke is evenwel beter dan de beste boersche. Een kleine burger voelt en denkt meer dan een kleine boer.

"Wat is het kenmerk van de Hollandsche en Vlaamsche kunst?

Zij ziet het kleine. Alleen den enkeling in zijn kleinen kring. En hem alleen als lijdend."

"Een diepe kloof scheidt hen van de socialisten. Men kan zich de scheiding niet diep en breed genoeg maken in gedachten. Zij willen het enkele, wij het algemeene. Zij willen de persoon, wij de klasse. Zij willen het lijden, het aangedaan worden; wij willen het doen, den strijd, de overwinnig. Zij willen slavernij, wij willen de vrijheid. Zij willen het onderworpen zijn aan de natuur en de maatschappij. Wij willen het meesterschap over beide. Wij willen den strijd, die opstijgt naar de vrijheid."

EEN FRISCH BOEK.

Met en in 't Studio-nummer van Januari is verspreid de aankondiging van een boek door de offices van de Studio uit te geven, te typeerend om er niet even wat van te zeggen. De titel is: "Picture Titles for Painters and Photographers." Weet ge wat er in staat? Drieduizend één- of tweeregelige aanhalingen, uit de litteratuur van Engeland en Amerika; niet óverbekend, toch ook niet absoluut vreemd aan het publiek. Wanneer je nu een schilderij hebt gemaakt, en je wilt 'm een titel geven, zoodat 't publiek er naar kijkt, en er veel geld voor geeft, dan heb je 't boek maar na te slaan. Wat wil je? Landschap, figuur, architectuur, enz. enz. als je blijft, "The book is so arranged that suitable titles can be found with the greatest possible ease in the shortest possible time." En je kunt gerust zijn, bij zoo'n uitgebreide collectie is er zeker één, die bij 't onderwerp past, zonder dat je hoeft te vervallen in de meest alledaagsche aanhalingen "that have, by constant repetition, lost their power of appealing to the public."

Maar je kunt nog een ander gebruik van 't boek maken, de uitgevers wijzen er nadrukkelijk op, heusch, bekocht zal je niet wezen. De vele "quotations" dienen niet alleen voor titels van reeds gemaakte werken, maar zullen ook onderwerpen voor toekomstige producten suggereeren. Wat daarvan wordt gezegd, is te prachtig om er niet wat van aan te halen. "Poetry is the most natural source for inspiration" —! en de steller van deze merkwaardige regels wijst er op, hoe moeilijk het is voor een werkzaam artist, om alle geschikte boeken, al die bronnen voor inspiratie, te vinden én door te lezen. "The intention of this book is to save artists of all kinds from wasting their energies in often fruitless reading."

Zoo zal deze schitterende collectie de wereld ingestuurd worden. Het uiterlijk natuurlijk verzorgd en aardig, met een goeie letter, net als de aankondiging, en zooals de Engelschen dat zoo handig doen. Het inwendige — ik zal er maar niet langer over fulmineeren; de bladzij met "examples", als voorproefje gegeven, is misselijk. Niet om de aanhalingen, die zijn alleronschuldigst; maar om 't feit dat deze verdwaalde zinnestjes allemaal onder elkaar staan, praktisch ingedeeld, en met zoo'n onschoon doel en streven.

INGEZONDEN.

EERE-LIDMAATSCHAP.

In het volgende wensch ik kort enkele dingen te zeggen, die voor velen zullen zijn waarheden als koeien; anderen zullen begrijpen, dat dit in 't algemeen beweerde wil gelden voor een bijzonder geval, hun bekend.

Het eere-lidmaatschap eener vereeniging kan worden aangeboden aan hen, die zich verdienstelijk hebben gemaakt jegens die vereeniging.

Hoè verdienstelijk men moet zijn om eere-lid te worden, daarover kunnen de meeningen uiteen loopen, maar goed is het, dat slechts een zeer groote meerderheid een desbetreffend besluit kan nemen; dit voorkomt, dat de eer van het eere-lidmaatschap verloren gaat.

Zijn sommigen nu van plan iemand, oud-lid der vereeniging b. v., te candideeren voor eere-lid, dan dienen ze, vóór ze een daar toe strekkend voorstel doen, zich te overtuigen of er een zeer groote zekerheid bestaat, dat hun voorstel zal worden aangenomen.

Doen zij, of hij zoo er één de drijver is, dit niet, omdat toch eigenlijk de kwestie hun koud laat, omdat het alleen te doen was bij die iemand in 't gevele te komen, óf laten ze het uit louter onbezonnenheid, dan doen ze in beide gevallen dom en onverantwoordelijk, in 't eerste bovendien nog laag.

Blijkt dan achteraf pas, dat er geen meerderheid voor het voorstel was te vinden, dan mag niemand, ook de candidaat zelf niet, dit beschouwen als een blaam voor hem, maar slechts als een bewijs meer, zoo het nog noodig was, voor de ontoerekenbaarheid van den intrigeerden stommeling. B.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

Muzikale Soirée.

De uitvoering van het Strijkorkest van Apollo met medewerking van de heeren Leefson, Von Lorenzo en Simon, met bal na, is nu vastgesteld op Vrijdag 12 Februari a. s. te 8 uren. De commissie doet nogmaals een beroep op hen, die hiertoe in staat zijn, om zich kaarten aan te schaffen, verkrijgbaar bij de heeren Van Waveren, Hoffman, Lambrechtsen en H. de Jongh. Vooral gij, eerstejaars, zijt meer dan anderen verplicht ons uwen steun te verzekeren; tijd en geld zijn nog in uw bezit, zij het ook nog slechts korten tijd. Op de S. P. liggen lijsten ter teekening, doet er uwe namen op prijken, tot steun van het goede doel. Nogmaals wijzen wij er met nadruk op, dat corpsleden, niet-Apollo-leden, toegang hebben.

CORRESPONDENTIE.

S. v. d. G. Uw stuk wordt niet opgenomen. Uwe beschuldiging van lafheid zullen wij gelaten dragen. Met 't oog op Uwe uitlating „ik zal wel weten, wat mij te doen staat" hebben wij de noodige veiligheidsmaatregelen getroffen.

A G E N D A.

DELFT.

Dinsdag 9 Febr., 8 uur, Foyer Stads Doelen. Vergadering van Leeghwater. Voordracht van den heer E. F. Suringar, werktk. en electr. ing. te Haarlem, over: Eenige nieuwere toepassingen van elektrische tractie".

DEN HAAG.

Vrijdag 5 Febr. Ned. Tooneel: „Zijn Speelgoed" en „De Vonk"; 8 uur.

Zaterdag 6 Febr. Fransche Opera: „Rip-Rip"; 8 uur.

Diligentia: Liederavond van Etta Madier de Montjau; 8 u.

Zondag 7 Febr. Dierentuin. Ned. Opera: „Rigoletto"; 8 uur.

Dinsdag 9 Febr. Gebouw voor K. en W. Liederavond van Tilly Koenen; 8 uur.

WOENSDAG 10 FEBRUARI.

Eerste Populaire Sinfonie-Concert

door het versterkt

Residentie-Orkest.

Programma:

1. Akademische Fest-ouverture . J. Brahms.
2. Sinfonie No. 5, C-moll . . . L. van Beethoven.
3. Ouverture „Hebriden" . . . Mendelssohn Bartholdy.
4. Peer Gynt Suite No. 1 . . . E. Grieg.
5. Ouverture Euryanthe . . . C. M. v. Weber.

Prijs der plaatsen: Balkon f 1,—, zaal f 0,50. 8 uur.
Plaatsen verkrijgbaar bij: G. H. van Eck, Vlamingstraat
Den Haag.
Vrijdag 12 Febr. Gebouw voor K. en W.: Brondgeest-
ensemble: „Salome”; 8 uur.

ROTTERDAM.

Vrijdag 5 Febr. Tivoli-Schouwburg. Haarlemsch tooneel:
„Schakels”; 8 uur.
Groote Schouwv.: „Het gouden kuiken”; 8 uur.
Zaterdag 6 Febr. Tivoli-Schouwv.: „Schakels”; 8 uur.

ADVERTENTIEN.

REPETEEREN.

Differentiaal- en Integraal-rekening.
Analytische Meetkunde.
B₁ en B₂.

I. A. ROMKES,
Civiel-Ingenieur.

Hypolitusbuurt 47.

Repeteeren Wiskunde
TH. F. VREEDE,
HAVENSTRAAT 3.

Haagsche Wasch- en Strijkinrichting
van fijne Goederen.

Opnieuw geopend en verplaatst van
Oostplantsoen naar **VLOUW No. 20.**
Aanbevelend,
A. VAN DEIJK.

FIRMA T. KOESLAG & ZOON,
Corps-Bloemist,
KONINGSPLEIN 23.
Telefoon 228.

American Lunch-Room,
Café-Restaurant,
DEN HAAG, Spuistraat 12.
DINERS à f 1,-.

Bierbottelarij „**BAVARIA.**”
L. PENNING. - DELFT.

Vraag het **PILSENERBIER** in
Champagneflesschen met kurksluiting.
T IS ONOVERTROFFEN.

L. PENNING, Delft,
Restaurant „Bavaria”.
Oesterhuis.

Dagelijks versche aanvoer van
prima Zeeuwsche Oesters.
Aanbevelend,
L. PENNING.
TELEFOONNUMMER 16.

Verschenen een Hollandsche vertaling van het
veelbesproken werk van Luitenant BILSE:

AUS EINER KLEINEN GARNISON,
onder den titel van:
Uit eene kleine Garnizoensplaats.
Een beeld uit het Militaire leven
van onzen tijd

DOOR
FRITZ VON DER KYRBURG (Luitenant BILSE).
Uit het Duitsch door ANNIE HONCOOP.

Bovenstaand werk, dat, in den vorm van een boeiend
verhaal, vele misstanden in het militaire leven weergeeft,
en de onderlinge dikwijls ongepaste verhouding tusschen
officieren en officiersvrouwen schildert, werd in Duitschland
direct bij het verschijnen in beslag genomen. De dagbladen
berichten niettemin nog dagelijks de groote sensatie hier-
door in Duitschland teweeggebracht, zoodat het te verwachten
is dat ieder, die op de hoogte van zijn tijd wil blijven,
zich dit werk gaarne zal aanschaffen.

De prijs van dit werk, 16 vel druks, is slechts **f 1,90** en
voorhanden in den Boekhandel van

J. WALTMAN Jr.,
Binnenwatersloot.

Verschenen bij den Uitgever
J. WALTMAN Jr.
PLASSCHAERT,
Schilderij-Zien.
Prijs 40 Cents.

Café-Restaurant **HOTEL CENTRAL.**

Levering van Déjeuners. Diners, Soupers, Koude en Warme Schotels.

Uitstekende gelegenheid om te Dineeren ook bij abonnement.
Pilsener Urquell. Franziskaner Leistbräu.

Verschillende appartementen voor Vergaderingen.
G. M. VAN DE SEIJP Hz., Cuisinier.